

Problémy námořní války.

(Přednáška pronesená na valném shromáždění Čs. věd. ústavu vojenského dne 2. dubna 1921.)

Předstupuji dnes s tematem, které se Vám může zdát velmi vzdáleným a skoro zbytečným, aby bylo projednáváno v našem vnitrozemském státě. Nemáme moře, námořní válka nikdy nebude válkou, v níž bychom se sami mohli účastnit. Snad je tedy nevhodno o ní mluvit ve slavnostním shromáždění našeho ústavu. To možno mi vytknouti.

Myslím však, že tomu není tak. Jsme vědeckým ústavem a naší povinností je sledovati vojenskou vědu pro vědu samu. Nesmíme se omezovati na věci, které mají bezprostřední praktický význam jen pro nás. Je naší povinností všimati si všech otázek, které hýbají myslmi vojenských odborníků v cizině, po celém světě. Neboť věda je všechna v úzké souvislosti. Každý problém učí přemýšlet, vychovává nás. My jsme neměli žádných vědomostí o námořní válce — měli jsme vůbec málo vědomostí o válce — a proto jsme posuzovali také špatně světovou válku. Neboť každá světová válka má konec konců rozhodnutí na moři. Ten národ neb ta koalice národů zvítězila vždy v dějinách, která dovedla opanovat moře. Neboť podstatnou částí světového panství je moře. Tedy námořní problémy musí být studovány každým, kdo se chce vážně a pragmaticky zabývat dějinami válečnými a dějinami vůbec, dnes pak ještě více než kdy jindy, poněvadž každý stát je více méně odkázán na zámořský export a import. Ani naše republika neobejde se bez zámořských produktů, jako je bavlna. My všichni jsme pocítili, co znamenala pro nás, vnitrozemce, spojenecká blokáda Střední Evropy.

Chceme-li tedy obrátit svou pozornost k námořním vojenským problémům, uvědomíme si napřed, co to znamená námořní válka. Podstata každé námořní války jest uskodit námořnímu obchodu a provozu nepřítelovi, zrušit jeho komunikace, kterých potřebuje buď k dovozu potřebných potravin, surovin a j. věcí, aneb kterých potřebuje k dopravě vojska, když nebojuje na vlastní pevnině. Úkol tento, ničit nepřátelské válečné komunikace na moři, a zároveň opačný úkol, t. j. chránit svoje vlastní komunikace, vykonává válečné loďstvo.

Válečné loďstvo až do války mělo u všech států složení jednotejné. Byly jisté kategorie lodí, jež se vyskytovaly u všech, ovšem v různém stupni a počtu. Během času se vyvinuly lodi pro jednotlivé úkoly, jako u pozemního vojska jednotlivé druhy zbraní. Nejsilnější námořní jednotkou byla bitevní loď a modifikovaná v poslední době její obměna, bitevní křižák. Byly to lodi o nejsilnější artilerii, nejsilnějším pancíři a veliké rychlosti. Sloužily k potírání nejsilnějších jednotek protivníkových, lodí téže kategorie, byly tedy bitevními jednotkami par excellence asi jako u pozemního vojska pěchota a dělostřelectvo. Vedle toho byly menší křižáky pro službu výzvědnou a ochrannou a pro ničení obchodních lodí — odpovídají asi jezdecktu — a pak drobné loďstvo torpédové, povrchové (povodní) nebo ponorné. Ponorné bylo dosud v plenkách. Mohli bychom je srovnati s různými speciálními zbraněmi, jako vrhači plamenů, podkopníky atd.

Všeobecně se očekávalo, že za války co nejdříve dojde k veliké námořní bitvě, neboť jedna i druhá strana bude hledět — aspoň dočasně a na určitém válečisti — zmocnit se panství nad mořem, aby ovládla na tom místě komunikace a přerušila komunikace nepřítelovi. Ale to se nestalo. V evropských vodách, kde se válka po výtce vedla, nedošlo k takové bitvě. I bitevní loďstvo spojenců i bitevní loďstvo centrálních velmocí drželo se v krytu přístavů a opevněných basí. Obě strany nechaly za sebe působiti jen křižáky a drobné lodi torpédové, inclusive ponorky. A poněvadž toto loďstvo dohodové mělo velikou převahu nad loďstvem centrálních velmocí,

stalo se, že vlastně centrální velmoci beze všeho se vzdaly většiny svých námořních komunikací a nechaly se blokovat. To jest: musily se nechat. Pokoušely se ovšem prorazit blokádu tu i tam, ale celkem s nezdarem. Mimo to se pokoušely škodit nepřátelským blokujícím silám, a poněvadž samy byly mnohem slabší, volily k tomu záškodné prostředky, hlavně ponorky, které svou neviditelností byly v poměrném bezpečí, dokud se nevynalezly prostředky, kterak jim čeliti.

Ale Němcům — o ty tu hlavně běží — nešlo jen o ničení nepřátelského válečného loďstva. Ba lze říci, že jim šlo o to až v druhé řadě. Věděli, že nikdy ho nezničí tak, aby tím nepříteli přinutili k míru. Proto si vybrali jiný objekt svého námořního válčení: útok proti nepřátelskému obchodu a zejména proti Anglii, která, jsouc ostrovem, závisela v zásobování úplně na zámořské dopravě. Tak vznikla neomezená ponorková válka proti anglickému a ovšem i jinému spojeneckému obchodu. Touto ponorkovou válkou přišla k platnosti nová poměrně zbraň, dosud ve válce nevyzkoušená, ponorná loď, a to v takové míře, jak by se nebylo stalo, kdyby užití ponorek bylo se omezilo jenom proti válečným lodím, což zajisté bylo úmyslem těch, kdož ponorné čluny konstruovali před válkou. A tak Německo, jako slabší sok, rozvinulo veliké úsilí v stavbě, počtu a taktice ponorek, jakožto prostředku, kterému nebylo dobře možno čeliti. Ovšem každá akce plodí protiakci. Odborníci Dohody, vidouce zejména na jaře 1917 ohromné ponorkové nebezpečí — tehdy skutečně statisíce tun bylo měsíčně potápěno — tím úsilovněji vynalezali prostředky, kterak potíratí ponorkový mor. Prostředky ty se našly a byly za nějaký čas tak zdokonaleny, že bylo lze ponorkové nebezpečí zredukovat a na konec udržeti v patřičných mezích, respektive je zmenšovat čím dál tím více: posléze bylo více ponorek ničeno, než Němci postavili stavět.

Ale při tomto boji proti ponorkám téměř žádnou úlohu nehrály veliké námořní lodi, bitevní lodi a křižáky, t. zv. dreadnoughty, ani křižáky prostředního typu. Bitevní loďstva obou stran až na několik málo výletů se neodvážila opustit své bezpečné základny: anglické proto, že nemělo na moři protivníka a do blízkosti jeho přístavů se neodvážilo, bojící se min a torpéd, německé proto, že se cítilo tak slabým, že by při srážce na širém moři bylo nuceno podlehnouti. Jediné dvě výjimky jsou dvě bitvy v evropských vodách: U Helgolandu 1915, kde německé bitevní křižáky byly poraženy anglickými, a u Jutska 1916, kde veškeré německé široomořské loďstvo se utkalo s anglickým Velkým loďstvem, po úporném boji mu způsobilo značné ztráty, ale na konec musilo ustoupiti přesile. Strategicky je tedy Jutská bitva nesporným vítězstvím Angličanů, o tom nemůže být pochyby. Německé široomořské loďstvo se od té doby neodvážilo delší plavby a anglické bylo tedy bez práce. Na konec Německo podlehl — právě tím, že neovládlo moře, nedovedlo vyhladovět Anglii a nedovedlo překazit transport veliké americké armády, která byla by rozhodla válku, kdyby v ní bylo bývalo ještě pokračováno. To bylo patrné i Němcům a proto žádali o mír.

Válka tedy se rozhodla i na moři bez rozhodného vítězství a bez zničení loďstva jednoho z protivníků, tedy proti všem tradicím. Z toho byly nyní vyvozovány jisté důsledky.

Jestliže námořní válka se rozhodla bez přímé a ustavičné účasti bitevního loďstva, jak v bojích, tak v blokádě a válce proti obchodu, jest snad bitevní loďstvo vůbec zbytečné. Je to luxus, přezitek minulých dob. Leží-li v přístavech, je nepotřebné, objeví-li se na moři, je jeho hlavní starostí vrátit se zas co nejdříve do bezpečí. Neboť veškerá námořní válka, veškerý boj o panství na moři vede se lodmi drobnými, torpédovkami, ponorkami a malými ozbrojenými parničky, patrolními ladicemi atd. Nadto vzducholodi a letadla, bezdrátová telegrafie a j. vymoženosti dávají každé straně možnost informovat

se o vyplutí kterékoli eskádry, a tak varovati včas slabší síly, které se s ní nechtějí utkat. Z toho pak byl odvozen závěr: Bitevní lodi a bitevní křižáky, které stojí ohromné sumy peněz, jsou překonaným stanoviskem námořního válečnictví. Nebude jich v budoucnu. Jejich úkol v ovládání moře převezmou ponorky, kterým tyto dreadnoughty neodolají. Bylo by škoda každého krejcaru na ně.

Mínění toto se objevilo nejdříve a v nejostřejší formě v Anglii. Je to přirozeno. Anglie měla před válkou nejmocnější loďstvo světové, vybudované na principu t. zv. two-power-standard, t. j. její loďstvo mělo být tak silné, aby mohlo čelit kombinovanému loďstvu kterýchkoli dvou cizích velmocí. Za války anglické loďstvo utrpělo ztrátami, jakž jinak nebylo možno, více než loďstva anglických spojenců, poněvadž bylo také více exponováno. Amerika a Japonsko získaly válkou ohromné jmění, jehož značnou část věnují nyní na vybudování loďstva. I Amerika i Japonsko dosud věří v suverenitu bitevních lodí a křižáků jakožto páteře každého velikého loďstva, jež chce hrátí ofensivní i defenzivní roli. Amerika staví bitevních lodí nyní 10 a bitevních křižáků 6, Japonsko 4 lodi a 4 křižáky a má v dalším programu opět po 4. Všecky tyto lodi jsou začaty až po válce a jejich plány obsahují tedy už válečné zkušenosti, které byly dány spojencům k dispozici. Budou tedy tyto superdreadnoughty valně dokonalejší a mocnější než kterékoli lodi nyní existující. Anglie, jež v posledních letech války věnovala většinu svého úsilí a peněz vybudování prostředků na potírání ponorek, nepočala se stavbou žádné z takových lodí ani za války, ani po ní, neboť chtěla napřed zvážit dobře lekce války. Nyní však čas kvapí. Buď bude Anglie předstížena Japonskem a Amerikou — svými dnešními spojenci, ale přece jen možnými nepřáteli v budoucnosti — anebo musí si pospíšet, aby ztracené dohonila. Ale stavba takového naddreadnoughtu stojí podle dnešních cen 8—9 milionů liber. Celkový rozpočet anglické mariny činí nyní 90 mil. liber. Mělo-li by se začít se stavbou, řekněme, 5 takových lodí, bylo by třeba zvýšit jej ještě o polovici, poněvadž nejde jen o stavbu, nýbrž i o udržování lodí, kteréž je ohromně drahé. Anglie tedy vážně přemýšlí, má-li se odhodlat k takovému vydání, zejména, když se ozývají hlasy odborníků, že by to byly vlastně vyhozené peníze.

Tyto hlasy, že torpédo, podmořský člun a aviatika zrevolucionisují celé námořní válečnictví, nejsou ovšem ode dneška, je to opakování Aubeovy Jeune école z let devadesátých.

Bývalý anglický ministr mariny, admirál Lord Fisher, který měl v mnohém prorockého ducha a od něhož pochází také myšlenka dreadnoughtu, hned po válce řekl, mluvě o změnách, jež ji nastaly: Vyhodte celou tu hromadu bitevních lodí — a přeneste loďstvo námořní do vzduchu.

Po něm se ujal této myšlenky admirál Sir Percy Scott, jenž položil v časopise „Times“ otázku: K čemu vlastně je bitevní loď? Žádal na otázku pozitivní odpověď a obdržel prý ji od jakéhos neznámého kadeta, jenž prostě odvětil: bitevní loď není zatraceně k ničemu. Časopis „The Times“, který vždycky ve vážných otázkách zahajuje kampaň, otevřel své sloupce celé anketě odborníků. Přední námořní důstojníci angličtí vyslovovali se po celý prosinec, leden a část února o této naléhavé otázce. Vyslovovali se pro i contra. Ale Sir Percy tvrdí, že na jeho otázku nikdo nedovedl lépe odpovědět, než onen anonymní midshipman: Bitevní loď není k ničemu.

Sir Percy Scott je originál. Je jedním z nejlepších dělostřeleckých a střeleckých odborníků žijících. Jeho vynálezy v řízení palby, jeho úsilí ve výcviku anglického mužstva ve střelbě — byl po léta generálním inspektorem námořního střelctví — mají význam světový, jeho zásluhou povznasla se střelecká zručnost anglických námořních dělostřelců tak, že některé lodi vy-

kazovaly až 80% tref za válečných podmínek (ovšem v míru). Admirál Scott byl tak nadšen pro svoje povolání, že když kdysi za cvičení své eskádry dostal rozkaz, aby se připravil k parádě před německým císařem, signalisoval svému mužstvu: Poněvadž, jak se zdá, lakování lodí je důležitější než válečný výcvik, končím cvičení — signál, jenž mu přinesl nos a přeložení k jiné službě. Sir Percy je tedy se vším, co souvisí s námořní dělostřelbou tak dobře obeznámen, jako sotva kdo jiný. Tím podivnější je tedy, že nyní zavrhuje typ lodí, jehož hlavní zbraň a účinnost byla právě dělostřelba, kterou on sám přivedl k takové dokonalosti. Jest jisto, že válka v něm provedla tuto změnu. On sám se neúčastnil války v poli — smím-li to říci o moři — nýbrž pouze v námořním štábu, resp. jeho oddělení — byl předsedou komitétu pro vynálezy a vědecká šetření — a ví tedy o všech možných nových vynálezech, uveřejněných i tajených. Když tedy taková autorita po vší své zkušenosti řekne: bitevní loď je překonaná věc, má to jistě svoji váhu.

Anketa „Timesů“ rozrostla na velikou brožuru, kterou časopis separátně vydal. Měla v zápětí další diskusi o problému ve všech odborných časopisech i v revuích. Všecky ilustrované listy, které v Anglii věnují daleko víc místa a péče problémům dne než u nás, přinesly ilustrace, diagramy a úvahy o celé věci. Anglický parlament se usnesl nepovolovati zatím rozpočtu na novostavby lodí a ustaviti komitét při výboru národní obrany, aby se zabýval otázkou, jaký typ lodí pro budoucnost stavěti. Časopis „Times“ žádá přímo, aby otázka byla předložena komisi nejprřednějších odborníků z mariny, armády, lodních konstruktérů a vědců, aby věc tak eminentní národní a finanční důležitosti byla řádně vyšetřena.

Zatím diskuse pokračuje. Jde tu o dva směry, které se z ní vyhraňují. Jeden směr tvrdí, že veliké lodí, tedy bitevní lodí a křižáky, nejsou zbytečné nebo zastaralé, a že bude třeba pouze je přizpůsobiti zkušenostem válečným a novým eventuálním vynálezům. Zůstanou páteří loďstva, jako infanterie je páteří armády. Na tom nezmění nic speciální zbraně, ponorky, miny, aviony, vzducholodi. Neboť význam těchto jest jen omezený, řekli bychom lokální. Jako ohňomety, otravné plyny, kulomety, ba ani různé druhy děl nepotlačily infanterie, třeba ji přinutily skrytí se na čas pod zem a za masky, tak ani speciální námořní zbraně nedokáží, než že bitevní loďstvo se na čas a v určitých fasích boje bude skrývati. Ale jako z posícní války se musí na konec vyvinout zas válka pohybová, tak, rozumují přívrženci velikých lodí, i bitevní loďstvo ovládne na konec situaci a musí získat panství nad mořem.

Naproti tomu přívrženci druhého směru uvažují takto: Veškerá válka proti nepřátelskému obchodu se bude dít ponorkami. Ponorek možno vystavět nekonečně více než bitevních lodí. Věnujeme-li na ně a na aviatiku všecky peníze, které bychom jinak dali na stavbu bitevních lodí a křižáků, budeme mít takovou převahu nad nepřátelskou plavbou, že ji budeme moci kdykoli přerušit, odříznout jejich komunikace a zahnat prakticky jejich návodní lodí z moře. Zavedení lodí, jež plují pod vodou, učinilo úplně zbytečnými lodí, jež plují na vodě; ani obchodní ani válečná loď návodní neobstojí před ponorným křižákem, jenž bude tak zdokonalen, že se vyrovná i rychlostí i akčním radiem křižáku návodnímu. Nechci Vás unavovat jmény. Ale podobným, že nejen adm. Scott, nýbrž i jiní jako adm. Hale, adm. Henderson, ba i německý adm. Scheer, hrdina Jutské bitvy, který za války byl největším zastáncem bitevního loďstva, připojili se k této straně a tvrdí: kdyby Německo bylo 40 milionů liber, jež věnovalo před válkou na stavbu dreadnoughtů, dalo na stavbu ponorek, bylo by dnes vítězem světovým a Anglie jeho otrokem.

Naproti tomu na druhé straně stojí odborníci jako adm. Sir Reginald Bacon, který právě za války byl velitelem celé skupiny loďstva, jež měla

speciálně v Kanále potírat ponorky a rejdy německých minokladů a j. lodí rušících komunikaci s Francií, vyslovil se právě na základě zkušeností, které při té službě získal, proti všemohoucnosti ponorných lodí a pro zachování bitevní lodí, jako nejsilnější jednotky, již nelze nahradit ničím jiným. Podobně admirál Kerr, adm. Freemantle, adm. Waymouth, kap. Honner a j. se vyslovili pro bitevní loď.

Certant grammatici et adhuc sub iudice lis est.

Ale myslím, že otázka adm. Scotta nebyla dobře položena. Není možno se ptát na účel kterékoli věci, jako není možná definovat všecko. Nemohu na př. říci: K čemu je na světě klobouk — když mnoho lidí a celé národy se obejdou bez klobouku. Otázka Scottova mi připomíná anglickou dětskou básničku, která se přednášela v Anglii asi před 20 lety: Starší bratříček se ptá: What is a use of a baby? — K čemu je na světě nemluvně, když jeho jediné zaměstnání je brečet. Nelze se tak ptát na věci, které jsou pouze částí celku. Loďstvo je organismus. Bitevní loď je částí toho organismu. Má účel jen jako část toho organismu, ne sama o sobě. Adm. Scottovi odpověděl jakýs námořní štábní důstojník žertovným způsobem podle známých veršičků pro děti. „Bitevní loď je loď, jež potápí nepřátelské bitevní lodí, které chrání nepřátelské křižáky, kteréžto potápějí naše křižáky, jimiž chráníme své torpédovky, kteréžto torpédovky potírají nepřátelské ponorky, jež útočí na naše obchodní lodí, dovážející nám potraviny a jiné věci pro národ a armádu, jež chrání náš stát, který jsme si vybudovali.“

V této žertovné odpovědi je naznačeno, kterak sluší řešiti tuto otázku. Bitevní loď je pouze jedno kolečko celého organismu, jež jmenujeme státem. Námořní stát potřebuje ke své ochraně loďstvo. Bitevní loď je loď, jež může potříti v poslední instanci všechny jiné lodí, které chtějí rušit život státu. To byla by tedy definice. Nyní jde jen o to, pokud je to dnes pravda.

Je samozřejmo, že stát vedoucí námořní válku, chce ovládnout moře. Tak vyvinul se pojem „ovládání moře“ či „námořní panství“. Ale tento pojem, jak tvrdí adm. Scheer, se za války změnil. Ukázalo se, že na prosté ovládání moře není možné. I protivník mající menší loďstvo a neovládající moře, může vésti obchodní válku pomocí ponorek. Dokud nepřátelské ponorkové základny nebudou zničeny, nebude obchod chráněn. Každý stát, jenž bude moci ochránit své pobřeží tak, aby základny ty nebyly zničeny, bude moci vésti obchodní válku ponorkami, aniž opanoval moře.

To je logika Scheerova. Ale je špatná, jako německá logika vůbec. Je jisto, že pojem Command of the Sea není absolutní a že proto není žádného absolutního panství na moři. Ale stačí, aby jeden z protivníků si vynutil alespoň relativní panství na moři, t. j. aby odstranil nepřítelův obchod s moře. Že se to neobejde bez vlastních ztrát i ve válečném i v obchodním loďstvu a že protivník podrží vždy některé lodí, které onomu budou škoditi, je jisto a bylo tak odjakživa. Nikdy nebylo možno protivníkovu válečné loďstvo odstranit úplně z moře, dokud nebyly vzaty protivníkovy přístavy. To ovšem dnes není možné, jako často vůbec nebylo možné. Anglie nezničila německých ponorkových základen, a přece ponorkové nebezpečí bylo koncem války odstraněno. Systém eskort, konvojů a zdokonalené prostředky k potírání ponorek na moři velice snížily jejich význam. Mějme na paměti, že koncem války sotva jedno procento lodí transportních i obchodních bylo ponorkami potopeno! Co pak se týče bitevních lodí, pamatujme, že žádná moderní bitevní loď nebo bitevní křižák z doby po Dreadnoughtu nebyl za války zničen ponorkou, ba ani ne torpedem, které je hlavní zbraní ponorkovou a jedinou její zbraní proti velikým lodím.

Nezapomínejme, že ponorka je nástroj velmi choulostivý. Má dosud malou poměrně rychlost — 20 uzlů na povrchu a 12—14 pod vodou —

nemůže tedy útočit na bitevní neb jiné návodní loďstvo. Nadto se musí na dostřel torpeda přiblížit k lodi, již chce potopit. Veliká děla bitevních lodí mají jistý dostřel na 14—15 km. Ponorka musí se přiblížit aspoň na 12 km, aby torpeda začalo být účinným. Musí tedy urazit nad vodou (pod vodou by se se svou rychlostí vůbec k plujícímu bitevnímu loďstvu nepřiblížila) 3 km, ke kterému vzdálenosti potřebuje 4—5 minut. Za tu dobu obdrží tolik ran od bitevní lodi, že pravděpodobně bude potopena. Totéž platí ovšem ve zmenšené poněkud míře o útoku torpedové lodice. Ovšem ponorky a torpedovky neutočí nyní ojedinele, nýbrž v celých houfech, rojích. Ale i bitevní lodi nevystupují na moři ojedinele, nýbrž pravidlem v eskádrách, a jsou při tom chráněny flotilami torpedoborců, největších to nepřátelů ponorek, lehkých křižáků a letadel. — Každá veliká bitevní loď nyní nese několik letadel, která vypustí v libovolném okamžiku. — Naděje na úspěšný útok jsou tedy malé. Dále: ponorka je dosud lodí, která velmi málo vydrží. Její snaha jest býti co možná malá, aby se mohla rychle ponořit, ale pak její zásoby jsou omezeny. Velká ponorka — ponorný křižák — (adm. Hall) asi o 1500—2000 t. je dosti neohrabaná, pomalu se potápí a proti silné návodní lodi je vždycky v nevýhodě už tím, že má relativní slabou artilerii a vždycky menší rychlost. Měly-li by ponorky operovat delší dobu daleko od své základny, jako na př. při válce mezi Evropou a Amerikou nebo mezi Asií a Amerikou, musily by býti provázány celými loďstvy rychlých zásobovacích lodí s topivem, střelivem a potřebami, a vedle toho býti tak četné, aby samy nahrazovaly svůj úbytek vzniklý ztrátami. Neboť ponorky, jako vůbec drobná plavidla, jsou podléhají nebezpečí a jsou choulostivější před bouří a větrem, než velké lodě.

Dále lekce války nás učí, že ponorka — jak pojem sám v sobě involuje — je nebezpečná jen tenkrát, neví-li se o ní. Po prvním útoku bude pravděpodobně zjištěna (neboť dráha torpeda je viditelná s povrchu vodního brázdou a bublinkami vzduchovými, jež vypouští) — ostatně ponorka plující pod vodou je za krásného počasí viditelná letadlu neb vzducholodi — a jakmile je zjištěna, je ztracena, neboť rychlé lodice protivníkovy pustí se za ní, dohoní ji a potopí. Hydrofony a jiné přístroje umožňují dnes sledovati plavbu ponorky pod vodou tak jistě, jako optické přístroje umožňují sledovati letadlo. Zkrátka, prostředky k potírání ponorek jsou dnes tak vyvinuté a vyvinou se ještě více, že nelze ceniti ponorkové nebezpečí tolik, jako za války, kdy tato zbraň byla ještě málo známa.

Naproti tomu bitevní loď a vůbec veliká loď návodní je relativně dnes mnohem bezpečnější proti torpedovému útoku, tedy i proti útoku ponorek, než byla za války. Mluví se vůbec již o možnosti učinit loď nepotopitelnou výbuchem torpéda neb miny. Ovšem že i to se bude zdokonalovati. Ale to znamená zvětšení displacementu a tedy i ceny.

Je velmi možno, že bitevní loď stane se tak drahou, že bude považována za nedostupnou kapsám poplatníků. A je také možno, že ponorky se tak zdokonalí, že ponosou těžká děla ve větším počtu než dosud (dosud měly poslední anglické typy po jednom 30 cm děle) a že nahradí bitevní loď dneška. Pak bychom měli bitevní loďstvo ponorné. Ale všechny válečné lodě návodní tím nezmizí, neboť k útoku na obchodní lodě, které budou vždycky návodní, hodí se návodní lodě lépe než ponorné, majíce větší akční radius. Ale to jsou všechno teprve možnosti vývoje. Chce-li některý stát se na ně spolehnouti a zaříditi svou námořní taktiku dle toho, je to více méně věcí jeho prozíravosti resp. risku. Dvě námořní velmoci dosud tak nečiní. Učiní-li tak třetí, posud největší, a ukáže-li tím prorockého ducha a získá-li tím zase námořní převahu nad ostatními — o tom nám poví budoucnost. Anglická odborná komise, která tento problém řeší, má ohromnou zodpovědnost, neboť jde o existenci

říše. Ale zdravý smysl anglického národa dává doufat, že Anglie ani tenkrát nechybí a že se rozhodne pro cestu správnou. Neboť anglický národ dovedl se sice často mýlit v detailech, ale ve velké věci nikdy.

Poznámka autora: Od proslovení této řeči Anglie se už rozhodla. V červenci bylo po dlouhých a důkladných debatách odhlasováno v parlamentě dáti do stavby čtyři velké lodi, čímž tedy i Británie ukázala, že se nechce obrátiti na cestu „nové školy“. Lodi ty budou bitevními křižáky zlepšeného typu „Hoodova“ s hlavní výzbrojí 16 palcových (40 cm) děl. Admiralita prohlásila, že odborná komise dospěla k závěru, že nový systém podvodní ochrany, který bude na lodích uplatněn, vyhoví všem požadavkům proti torpedům. — Dále Spojené státy zkoušely v srpnu t. r. účinek těžkých leteckých bomb na dreadnought „Ostfriesland“, ukořistěný od Německa. Zpráva právě vydaná tvrdí, že účinek přímých ran na palubu a věže je nepatrný a také procento tref; velmi značný je však účinek bomb explodujících pod vodou při boku lodi.

Dr. E. Mašin:

Česká Družina v číslech.¹

Česká družina byla jádrem, z něhož vyrostlo naše sibiřské vojsko, které tak mnoho přispělo k našemu osvobození. Nebude snad pro českou veřejnost nezajímavou otázka, z jakých počátků vyrostla Česká Družina a kolik dobrovolníků během celého jejího trvání — od 15. srpna 1914 do 31. prosince 1915 — k ní náleželo.

Utvoření Družiny bylo povoleno ministerskou radou na žádost českých spolků v zasedání dne 30. července 1914,² a návrh hlavní správy generálního štábu, jak povolený oddíl vytvořiti, schválen vojenskou radou 7. srpna 1914.³ Hlavní správa generálního štábu pak vypracovala podrobnosti formování povolených oddílů, jímž byl pověřen štáb kyjevského vojenského kraje.⁴ Poněvadž nebylo možno ustanoviti napřed, jaké množství dobrovolníků se přihlásí, nebyla tehdy ani stanovena určitá jednotka vojenská, která má býti zřízena. Povoleno postaviti oddíl od jednoho samostatného, třeba dvourotného, praporu do dvou samostatných pluků.⁵

Organisátoři Družiny, bezpochyby z důvodů agitačních, rádi předpokládali příliš veliký počet dobrovolníků, a skutečně ze začátku, hlavně v sídlech silných českých kolonií městských, počet přihlášených dobrovolníků byl značný. Tak podle novinářské zprávy z Kyjeva přihlásilo se do 15. srpna 1914 v Petrohradě 87, v Moskvě 65 a v Kyjevě 75 dobrovolníků. Účast dobrovolníků venkovských byla v té době ještě malá, což vysvětluje se v téže novinářské zprávě tou okolností, že po venkově nepronikly ještě všude zprávy o organizaci Družiny.

Generální štáb sám s počátku nevěřil, že počet dobrovolníků bude značný. V listině, již se podpluk. Lotockij pověřuje sestavením Družiny, předpokládá štáb kyjevského vojenského kraje, že se dostaví asi 540 dobrovolníků, a proto pomyslí se na postavení Družiny o dvou rotách.⁶

¹ Všechna data jsou uváděna podle ruského kalendáře.

² Главное Управление Генер. Штаба з 5. VIII. 1914 č. 2843. Kopie v arch. 2. pl. O tom hlavní správou gener. štábu podáno oznámení náčelníku kyjevského vojenského kraje telegramem č. 3468 z 1. srpna 1914. Главное Управление Генер. Штаба ze dne 7. VIII. 1914 č. 2871.
293 Kopie v arch. 2. pl.

³ Carovo potvrzení 17. srpna 1914. Hlavní správa gen. št. č. 3095. Arch. 2. pl.

⁴ Hlavní správa gen. št. č. 2871.
293 Arch. 2. pl.

⁵ Hlavní správa gen. št. č. 2843. Arch. 2. pl.

⁶ Náčelník štábu kyjevského voj. kraje č. 16816 ze dne 2. VIII. 1914. Arch. 2. pl.